

HAAGA-HELIA
ammattikorkeakoulu

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

Milka Kortet

DOPIN -OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA OSAAMISEN TUNNISTAMISESTA JA TUNNUSTAMISESTA

HAAGA-HELIA
PUHEENVUOROJA
2/2007

Milka Kortet

Dopin -opiskelijoiden kokemuksia osaamisen
tunnistamisesta ja tunnustamisesta

© Milka Kortet ja HAAGA-HELIA Ammatillinen opettajakorkeakoulu

HAAGA-HELIA:n julkaisusarja
Puheenvuoroja 2/2007

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61). Teoksen valokopiointi kielletty, ellei valokopiointin ole hankittu lupaa. Lisätietoja luvista ja niiden sisälöstä antaa Kopiosto ry, www.kopiosto.fi. Teoksen tai sen osan digitaalinen kopioiminen tai muuntelu on ehdottomasti kielletty.

ISSN 1796-7643

ISBN 978-952-5685-03-9

Julkaisija:	HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
Julkaisujen myynti:	HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
Taitto:	Heidi Harjunpää
Kansi:	Oy Graaf Ab

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ		4
1	JOHDANTO	6
1.1	Tästä raportista	6
1.2	Ja vähän jo havainnoistakin	8
2	DOPIN-OPISKELIJOIDEN JA OPINTOJEN KUVAILUA	10
3	TÄMÄN RAPORTIN AINEISTON KUVAILUA	16
4	OPISKELIJANA DOPINISSA	19
4.1	Opiskelijaprofiili Satu Suoritusorientaatio	19
4.2	Opiskelijaprofiili Kaija Kehittämisorientaatio	23
4.3	Dopin-opiskelijoiden kokemusten opettamaa	26
5	VIELÄ DOPINISTA KOKONAISUUTENA	29
LIITTEET		34

Tiivistelmä

Raportissa esitellään opiskelijoiden kokemuksia Dopin-projektin toteuttamasta datanomien muuntokoulutuksesta IT-tradenomiksi. Koulutusta toteutettiin Helia Ammatillisen opettajakorkeakoulun, Helia tietojenkäsittelyn koulutusohjelman, opiskelijoiden ja heidän työnantajiansa yhteistyönä vuosina 2002 – 2006. Dopinin toteuttaman muuntokoulutuksen lähtökohtana oli työelämän ja ammattikorkeakoulun yhteistyö IT-tradenomin asiantuntijuuden paikantamisessa sekä opiskelijoiden osaamisen tunnistamisessa. Tavoitteena on ollut myös hyödyntää tutkinnon suorittamisessa monipuolisesti opiskelijoiden työssä ja työstä oppimista.

Opiskelijoiden kokemuksia Dopinissa toteutuneesta osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta on selvitetty kevään 2006 aikana toteutettujen haastattelujen avulla. Tulokset haastatteluaineistosta on tiivistetty kahteen kuvitteelliseen opiskelijaprofiiliin; Sasu Suoritusorientaatioon ja Kaisa Kehittämisorientaatioon. Opiskelijaprofilien väliset erot kiteytyvät opintoihin osallistumisen syihin ja opintojen ohjausprosessien odotuksiin. Sasun tavoitteena Dopinissa oli ensisijaisesti tutkinto ja hän odotti opettajaltaan selviä neuvoja ja ohjeita siitä, mitä opintekoja tekemällä opinnot saa sujuvasti päätökseen. Kaisa puolestaan tavoitteli ensisijaisesti Dopinissa oman osaamisensa laaja-alaista kehittymistä ja odotti opettajaltaan erityisesti opiskeltaviin substansseihin liittyvää korkeatasoista asiantuntijaohjausta.

Opiskelijoiden kokemuksia tulkiten voidaan todeta, että osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edellyttävät myös opiskelijalta aktiivisuutta. Dopinin kaltaiset työssä ja työstä oppimista hyödyntävät opinnot sopivat erityisen hyvin opiskelijoille, joilla on motivaatio kehittää omaa asiantuntijuuttaan itseohjautuvasti teoreettista tietoa omaan työhön soveltaen. Opiskelijalla tulisi olla oppimaan oppimisen ja oman osaamisen arvioinnin valmiuksia. Jotta ylipäättänsä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen olisivat mahdollisia, tulisi opiskelijalla olla käsitys siitä, mitä kompetensseja tutkinnoissa tavoitellaan sekä näkemystä omasta osaamisestaan. Opiskelijalla tulisi myös olla halua tuoda omaa osaamistaan aktiivisesti tunnustettavaksi. Ohjaukselta tällaisen opiskelijan kohdalla edellytetään kattavaa eri alojen sisältöihin liittyvää asiantuntijaohjausta ja jopa eri substansseihin liittyvää konsultaatiota.

Jos opiskelijan motiivina on tutkinnon suorittaminen, niin vaarana on opiskelijan turhautuminen siihen, että opinnoissa ei ole valmista opiskelupolkua suunniteltuna. Turhautumista aiheuttaa myös se, että ohjaaja ei sano, mitä opintojaksoja suorittamalla opinnot saa vietyä loppuun. Opiskelija edellyttää tällöin opettajalta erityisesti opiskeluprosessien ohjausta. Keskei-

nen kipupiste opiskelijalle on oppia arvioimaan omaa päivittäistä työtään ja omaa osaamistaan suhteessa tutkinnon edellyttämiin kompetensseihin. Vain tämän reflektion avulla opiskelijalla on mahdollisuus kyetä paikantamaan esimerkiksi teorioiden sovellusarvoa omassa työssä ja kehittymisessään. Ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisen opiskelun näkökulmasta tässä tilanteessa opiskelijan kykyä itsereflektioon tulisi erityisesti tukea. Parhaimmillaan tämä tuki käytännössä tarkoittaisi opiskelijan, hänen esimiehensä ja opettajansa yhteisiä ohjauskeskusteluja.

Dopinin kokemukset osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen haasteesta aikuisten ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisissa opinnoissa ovat arvokasta tietoa korkeakoulujen opetustoiminnan kehittäjille.

I

Johdanto

I.1 Tästä raportista

Opetussuunnitelmien uudistaminen, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä työelämäyhteistyö ovat tämän vuosituhannen alun ajankohdaisia haasteita ammattikorkeakouluissa. Erilaiset yritys yhteistyöhankkeet, opetuksen kehittämisen ja organisaation uudistamisen projektit ovat tulleet ammattikorkeakoulujen arkipäivään. Uudistushuuman vallassa ja olemassaolon oikeutuksenkin paineissa vaarana on unohtaa opiskelijat. Keskeinen kysymys onkin, mitä suunnitellut toimenpiteet ja käynnistetyt opetustoiminnan kehittämishankkeet tarkoittavat käytännössä oppimisen ja opiskelijan näkökulmasta.

Tässä raportissa käsitellään opiskelijoiden kokemuksia Dopin-muutokoulutus nimisestä opetuksen kehittämisprojektista. Dopinia on toteutettu Helia Ammatillisen opettajakorkeakoulun (Helia AOKK), Helia tietojenkäsittelyn koulutusohjelman (Helia Tiko), opiskelijoiden ja heidän työnantajien yhteistyönä vuosina 2002 - 2006.¹ Dopinin idea on ollut kehittää ja toteuttaa työelämässä toimiville opistoasteen datanomeille joustava ja hankemuotoinen muutokoulutus IT-tradenomiksi.

Keskeinen tavoite Dopinissa on ollut hyödyntää tutkinnon suorittamisessa monipuolisesti opiskelijoiden työssä ja työstä oppimista. Tästä syystä koulutuksessa on ollut välttämätöntä ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteistyö IT-tradenomin asiantuntijuuden paikantamisessa ja muutokoulutusmallin luomisessa. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kysymykset ovat olleet teemana koko projektin ajan opettajien, opiskelijoiden ja työelämän edustajien yhteistyössä.

¹ Dopinia rahoittivat Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Etelä-Suomen lääninhallitus ja mukana olevat yritykset. Yritykset osallistuivat toteutuksen rahoittamiseen raportoimalla määrääjain opintoihin käytettyä palkallista työaikaa.

Alkuperäisissä Dopin-projektisuunnitelmissa on määritelty kolme oppimispolkua: opettajien, työelämän ja opiskelijoiden polut. Näistä kahta ensimmäistä on käsitelty aiemmin projektin tuottamissa raporteissa². Tässä raportissa kuvataan opiskelijoiden oppimispolkua ja kokemuksia koulutuksesta (liite 1). Vaikka näiden eri oppimispolkujen erottaminen toisistaan on varsin keinotekoinen – jopa paikoin mahdotonta – niin tästäkin huolimatta projektissa on haluttu kuvata kukin polku omassa ja itsenäisessä raportissa, jotta nämä eri näkökulmat tulisivat paremmin kuuluville ja esille. Toinen syy itsenäisiin raporteihin on ollut se, että Dopin itsessään on ollut haasteellista ymmärtää kokonaisuutena, ja siten lähestymistavaksi on valittu pala palalta pureskelu. Nyt kun palat on pureskeltu, voisi kokonaisuudenkin haltuunotto olla helpompaa.

Opettajien ja työelämän kokemuksista aiemmin kirjoitettujen raporttien viesti on selvä – Dopin on haastanut miettimään uusista näkökulmista ammattikorkeakoulutuksen, työelämän, oppimisen ja opetuksen toteutuksia. Aiemmat raportit myös todentavat sen, miten koulutusprojektin ohella Dopin on ollut ennen muuta kaikkien toimijoiden kehittymisprosessi. Dopin on ollut matka, jota ei voi sellaisenaan enää toistaa, mutta jota kuvaamalla saadaan elämyksiä ja opetuksia jaettua muille matkailusta kiinnostuneille.

Tämä raportti – kuten kaksi aiempaakin – ovat luonteeltaan kuvailevia, vapaamuotoisia ja pohdiskeluvia projektin kehityskertomuksia. Opiskelijoiden kokemusten selvittäminen, keskusteluaikojen analysointi ja tulkintojen kirjoittaminen ovat toimineet myös todellisuuden rakentajina ja ymmärryksen syventäjinä. Monet nyt tässä raportissa esitetyt ajatukset ovat olleet mahdollisia vain nyt toteutetun ajatusprosessin kautta. Dopin näyttää näiden raporttien valossa hyvin erilaiselta, kuin mitä se itse toiminnassa oli. Jälkikäteen on helppoa olla viisas ja osoittaa kehittämisen paikkoja. Itse toiminnassa näiden osoittaminen on vaikeampaa.

Opiskelijoiden kokemuksia on kerätty väljästi strukturoitujen keskusteluteemojen kautta. Raportin rungon muodostavatkin haastatteluaineistot, joita on kerätty tieteellisen tutkimuksen lähestymistapoja soveltaen. Raporttia tulisi lukea jo toteutuneen toiminnan kuvailun avulla tapahtuvana keskustelun avauksena. Päämääränä on herättää lukijoissa ajatuksia ja mielikuvia, joiden kautta myös ammattikorkeakoulujen aikuisille suunnattua tutkintotavoitteista koulutusjärjestelmää on mahdollista ryhtyä kehittämään.

² Dopin opettajan kokemuksia on kuvattu Mika Saranpään julkaisussa Hyppyjä sameaa veteen. Opettajuuden ja opettamisen kehittyminen Dopin-projektissa. Helian julkaisusarja C, Ammatillinen opettajakorkeakoulu 13:2006. Työelämän kokemuksia Dopinista on kuvattu julkaisussa Milka Kortet: Työelämän kokemuksia Dopin-muutokoulutuksesta. Helian julkaisusarja C, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, 15:2006

1.2 Ja vähän jo havainnoistakin

Dopin-opiskelijoiden kokemuksia on lähestytty ajatuksella, että tuottamalla vastauksia kolmeen metakysymykseen, opiskelijat rakentavat ja paljastavat kuvausta myös muusta opintoihin liittyvästä todellisuudesta. Tässä raportissa kuvataan opiskelun tavoitteita, opintojen toteutumisenprosessia ja tutkinnon suorittamisen mahdollisia jälkiseurauksia opiskelijan näkökulmasta. Opiskelijoiden tuottamien tarinoiden tulkinnat on raportissa tiivistetty kahteen erilaiseen opiskelijaprofilikuvaukseen. Opiskelijaprofilit eivät niinkään kuvaa todellisia Dopin-opiskelijoita vaan keskusteluaineistosta nousseiden tulkintojen ääripäitä.³

Opiskelijoiden haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että opiskelijoiden keskeisin syy opintojen käynnistämiseen on ollut oman koulutustason kohottaminen ja virallisen koulujärjestelmän tunnustaman tutkinnon suorittaminen. Näin ollen muodolliset kvalifikaatiot eli tutkintotodistukset⁴ ovat olleet osallistujille tärkeitä. Opiskelijoilla oli odotuksia opintojen alussa myös työosaamisen nostamiseksi. Odotettiin, että opittaisiin jotain konkreettista ja nykyiseen työhön suoraan sovellettavissa olevaa uutta tietoa tai taitoja. Jotain uutta ja ihmeellistä, sillä olihan kyseessä ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto.

Keskeinen opiskelijoiden näkemys oli, että pääsääntöisesti he eivät saavuttaneet alun perin tavoitteeksi asettamaansa uutta konkreettista työhön sovellettavaa osaamista. Uutta projektihallinnan ja systeemityön osaamista kyllä tuli, mutta se ei ensisijaisesti ollut opiskelijoilla tavoitteena. Näiden kehittyminen nähtiinkin luonteeltaan vain nykyisen työosaamisen vahvistamisena – ei niinkään ammattikorkeakoulutasoisena uutena osaamisen kehittämisenä.

Osasyynä uuden osaamisen syntymisen ”vähyyteen” opiskelijoiden haastattelujen perusteella on se, että heidän työosaamisensa oli jo projektiin lähdeittäessä melkein IT-tradenomin osaamisen tasolla. Kuitenkin haastateluista selviää, että opiskelua edeltävä aiempi työtoiminta ei ollut kannustanut opiskelijoita oman osaamisen reflektointiin. Oman osaamisen reflektointi on IT-tradenomin ydinosaamista ja siten tästä näkökulmasta Dopin-opiskeluprosessi oli kuitenkin tukenut asiantuntijaksi kasvamista. Dopinin

³ Metodi opiskelijaprofiilien muodostamisen taustalla tunnetaan laadullisen tutkimuksen parissa tyyppianalyysinä. Tyyppianalyysin tarkoituksena on ryhmittää ilmiötä kategorioihin, ulottuvuuksiin ja sellaisiin laatu-irteisiin, joiden avulla voidaan paikantaa aineistoa kuvaavia ja karrikoivia esimerkkejä ideaalityypeiksi. Katso esim. Pirkko Anttila. 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi Oy. Sivut 294-298.

⁴ tässä yhteydessä tarkoitetaan; muodollinen kvalifikaatio eli tutkintotodistukset, pätevyyskvalifikaatio eli kyky vastata työelämän ja työtehtävän vaatimuksiin

pohjalta nouseva kysymys onkin, mitä korkeakoulututkinnot voivat tarjota pitkään työelämässä olleille aikuisopiskelijoille. Ja miten voidaan varmistaa, että muodollisen kvalifikaatioiden ohella tarjotaan myös aitoa osaamisen kehittymistä työelämän kokemusta omaaville opiskelijoille?

Ehkä vastaus näihin kysymyksiin löytyykin pohdittaessa, millaista reflektio-osaamista asiantuntijoilla tulee olla ja miten sitä ammattikorkeakoulutasoisten opintojen yhteydessä tuetaan. Dopinin mukaan sitä voidaan tukea ruokkimalla ja kehittämällä koko opiskeluprosessin ajan opiskelijoiden kykyä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Tämä puolestaan on mahdollista vain, jos kaikki toimijat eli työelämä, ammattikorkeakoulu, opettaja ja opiskelija ovat läheisessä vuorovaikutuksessa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessin eri vaiheissa.⁵

Opiskelijoiden haastattelut paljastavat myös kuvan siitä, että osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen eivät ole pelkästään haaste opettajille. Myös opiskelijoilla tulee olla kykyä ja motivaatiota analysoida, reflektoida sekä perustella omaa olemassa olevaa osaamistaan suhteessa tavoiteltavan tutkinnon kompetensseihin. Mikäli opiskelijalla on tavoitteena opinnoissa ensisijaisesti todistuksen saaminen, niin oman olemassa olevan osaamisen analysointi suhteessa opintojen tavoitteisiin voi olla turhauttavaa. Helpommallahan pääsisi kun suorittaisi vain osoitetut opintojaksot.

Sen sijaan opiskelijat, jotka ovat ryhtyneet tutkinnon suorittajiksi ennen muuta kehittääkseen omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan, omaavat myös ehkä paremman motivaation ja kyvyn analysoida omaa jo olemassa olevaa osaamistaan tavoiteltavien kompetenssien⁶ näkökulmasta. He myös odottavat opinnoilta erilaista ohjausta kuin tutkintotodistuksen tavoittelijat.

Tutkinnon suorittamisen jälkeen opiskelijat pääsääntöisesti arvelivat jatkavansa työelämässä kuten ennenkin. Tutkinnon ei arveltu tuottavan ylennystä tai palkankorotusta. Eräs haastateltava totesikin osuvasti, että ”*työn ohessa suoritetun tutkinnon arvon voi mittauttaa vasta työpaikan vaihdoksen yhteydessä*”. Osa opiskelijoista myös kertoi, että tutkinnon suurin merkitys on ollut heille itselleen. Tutkinnon suorittaminen on aikuisopiskelijalle itselleen osoitus siitä, että hän pystyy selviytymään välillä mahdottomistakin haasteista. Tämä, jos mikä vahvistaa itsearvostusta sekä kannustaa jatkamaan opiskelua uusien haasteiden parissa. Osa Dopin-opiskelijoista harkitsikin jo uusia opiskelumahdollisuuksia – kuten esimerkiksi ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.

⁵ Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi voidaan jakaa opintoihin rekrytoitumisen, opintojen aloittamisen ja opintojen suorittamisen eri vaiheisiin. Tämänkaltainen prosessivaiheistus käy ilmi muun muassa opetusministeriön työryhmämuistiosta Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriön työryhmämuistiota ja selvityksiä 2007:4. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. 2007. Opetusministeriö.

⁶ Kompetenssit eli laajat osaamiskokonaisuudet, jotka ovat tietojen, käytännöllisten soveltamistaitojen sekä asenteiden yhdistelmiä.

2

Dopin-opiskelijoiden ja opintojen kuvausta

Helia AOKK vastasi Dopin-projektin ennakkosuunnittelusta, toteutuksen hallinnoinnista ja pedagogisesta tuesta. Muuntokoulutuksen käytännönvaiheen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi Dopin-opettajatiimi, johon osallistui 6 tietojenkäsittelyn koulutusohjelman opettajaa sekä Helia AOKK:sta pedagoginen asiantuntija⁷. Tämä opettajatiimi on kokoontunut säännöllisesti pari kertaa kuukaudessa. Tapaamisissa etsittiin yhdessä uutta osaamisperustaisen korkeakoulutuksen toteutustapaa, ratkaisuja opiskelijoiden ohjaukseen sekä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Kullakin opettajalla oli oma opiskelijaryhmänsä ohjattavanaan, mutta koulutuksen etenemisestä huolehti opettajatiimi yhdessä. Opinnäytetyövaiheessa ryhmänohjaaja yleensä vaihtui toiseen ohjaajaan opinnäytetyön aiheen mukaan.

Dopiniin osallistui 29 aikuisopiskelijaa⁸ (joista naisia 14). Opiskelijat tulivat 15 eri yrityksestä ja heillä oli pohjakoulutuksena opistoasteen datanomin tutkinto tai vastaavat opinnot. Opintoihin hakeutumisvaiheessa opiskelijoille oli kertynyt aiempaa työkokemusta 2,5 – 22 vuotta, keskimäärin 9,9 vuotta. Huomionarvoista kertyneessä työkokemuksessa oli, että se liittyi pääasiassa opiskeltavaan alaan (ohjelmistotuotantoon ja tietojenkäsittelyyn).

⁷ Dopin opettajatiimin muodostivat Helia Tikosta Anne Valsta, Juha Pispä, Juhani Välimäki, Seppo Salo, Matti Kurki sekä Maarit Ohinen. Tiimin pedagogisesta tuesta vastasivat Helia AOKK:n projektiasiantuntija Otto Burman (syksyyn 2004 saakka) ja yliopettaja Mika Saranpää.

⁸ Alussa opiskelijoita oli 32, mutta myöhemmin 4 heistä keskeytti opinnot ja yksi opiskelija tuli kesken prosessia mukaan. Tutkinnon projektin päättyessä sai valmiiksi 13 opiskelijaa. Loput 16 opiskelijaa voivat suorittaa opintonsa loppuun projektin päättyttyä ns. Tiko - täydentäjinä. Opintopisteitä Dopinissa kirjattiin yhteensä 5342, joista hyväksilukuina aiemmista opinnoista ja työkokemuksesta on kirjattu 3608 opintopistettä. Dopinin aikaisina opintoina suoritettiin 1734 opintopistettä.

Tämä puolestaan tuki Dopinin alkuperäisiä tavoitteita opintojen työelämä-
lähtöisyydestä, työssä hankitun osaamisen hyödyntämisestä tutkintotavoit-
teisessa opiskelussa sekä opintojen toteuttamisesta hankepohjaisesti.

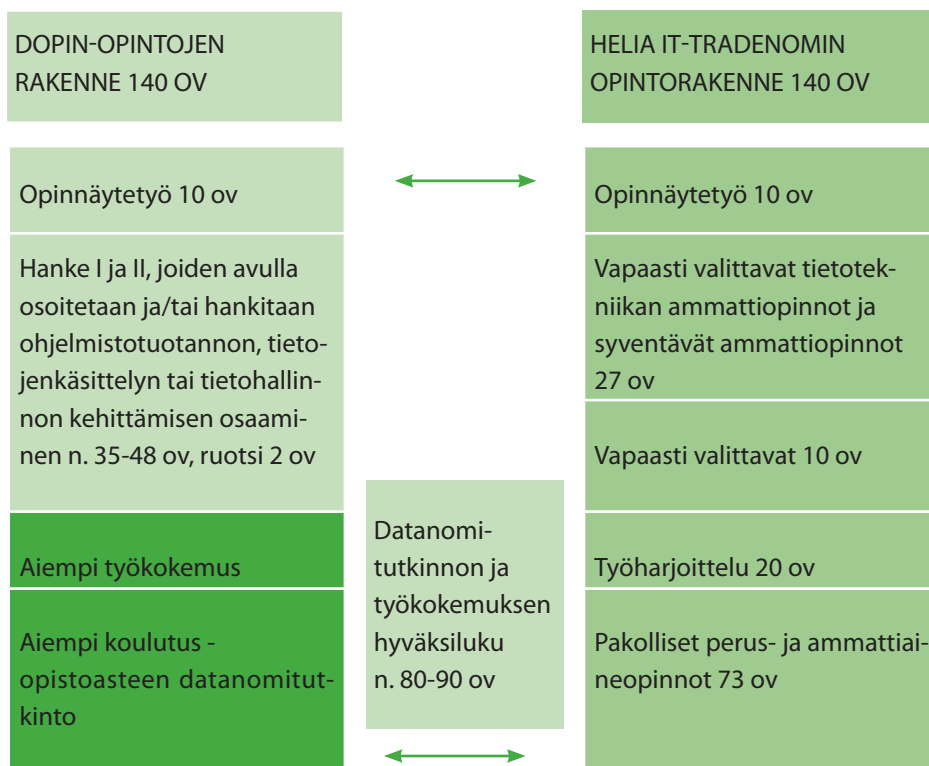
Dopin opiskelijoiksi hyväksyttiin myös muutamia merkonomien tutkin-
non suorittaneita ja datanomiopiskelijoita, joiden opinnot olivat hieman
keskeneräiset. Opiskelijoiksi päädyttiin valitsemaan myös joitakin tietohallinnon työkokemusta omaavia henkilöitä – ensimmäisissä suunnitelmissa opinnot oli tarkoitettu ohjelmistohallinnon työkokemustaustaisille. Tämä opiskelijoiden varsin suuri pohjakoulutuksen heterogeenisuus asetti haasteita Dopin-opintojen toteuttamiselle varsinkin alkuvaiheessa, kun havaittiin, että opiskelijat eivät ole samalla tasolla pohjakoulutustietojen osalta. Haasteellisuutta aiheutti erityisesti se, että osalle opiskelijoista piti paikantaa opintojaksoja, joilla he täydentävät pohjakoulutuksen datanomiksi. Nämä täydennykset oli mahdollista tehdä Helia Tikon toteuttamalla perusopiskelijoille tarkoitetuilla opintojaksoilla.

Dopin kaltaista aikuisille suunnattua ja tutkintoon tähtäävää koulutusta on Heliassa järjestetty aiemminkin. Helia Tikoon on otettu joka lukuvuosi yksi aikuisopiskelijoiden ryhmä niin sanottuja opintojen täydentäjiä. Pääsääntöisesti heillä on ollut pohjakoulutuksenaan opistoasteen datanomin tutkinto, jonka ansioista heidän ei ole tarvinnut suorittaa uudestaan sitä, mitä jo hankittujen todistusten sekä osoitettujen näyttöjen perusteella osaavat. Muilta osin nämä opiskelijat suorittavat puuttuvat opinnot normaalin iltaopetuksen mukana eli korkeakoulun edellyttämiin normaaleihin opintojaksoihin osallistuen. Iltaopiskelijoissa on yleensä mukana myös alan vaihtajia ja opiskelijoita, joiden työpaikka on muualla kuin IT-alalla. Dopin muuntokoulutuksen keskeisimpänä erona Helia Tikon täydentäjäkäytännön on se, että Dopinissa datanomi päivittää osaamisensa IT-tradenomin asiantuntijaksi työssä oppien – siis omaa päivittäistä työtä tehden, kehittäen ja oppimaansa reflektoiden.

Uutta Dopinin opinnoissa oli myös se, että muuntokoulutuksessa ei juurikaan järjestetty koulumuotoista lähiopetusta. Lähtökohtana opinnoissa oli siis muu kuin ainejakoinen opintojaksoajattelu⁹. Työssä oppimisen suuntaamista tuettiin henkilökohtaisilla opiskelu- ja oppimissuunnitelmilla (HOPS) ja opiskelijoiden ohjauksella. Opiskelijoilla oli halutessaan ja kiinnostuksensa mukaisesti mahdollisuus valita ylimääräisiä opintojaksoja Helia Tiko:n iltakoulutuksesta ja avoimen ammattikorkeakoulun opintojaksotarjonnasta,

⁹ Dopinin opetussuunnitelma oli hyvin väljä ja tavoitteli curriculum -tyyppistä lähestymistapaa, jossa oppiminen nähtiin kokonaisvaltaisena prosessina. Esimerkiksi eurooppalaisessa korkeakoulutuksen kehittämiskeskustelussa korostetaan, että opetussuunnitelmien perustan tulisi muuttua oppiainejakoisista, opetuksen lähtökohdista rakennetuista suunnitelmista enemmän kohden ihmisen kokonaiskehitysajattelua ja ammatillisen kasvun tukemiseen perustuvia curriculum-opetussuunnitelmia. Katso esimerkiksi European Commission 2004. ECTS User's Guide.

mutta vain harvat opiskelijat hyödynsivät tätä mahdollisuutta. Dopin-opintojen rakennetta ja suhdetta IT-tradenomikoulutuksen toteutukseen on hahmotettu seuraavassa kuvassa.

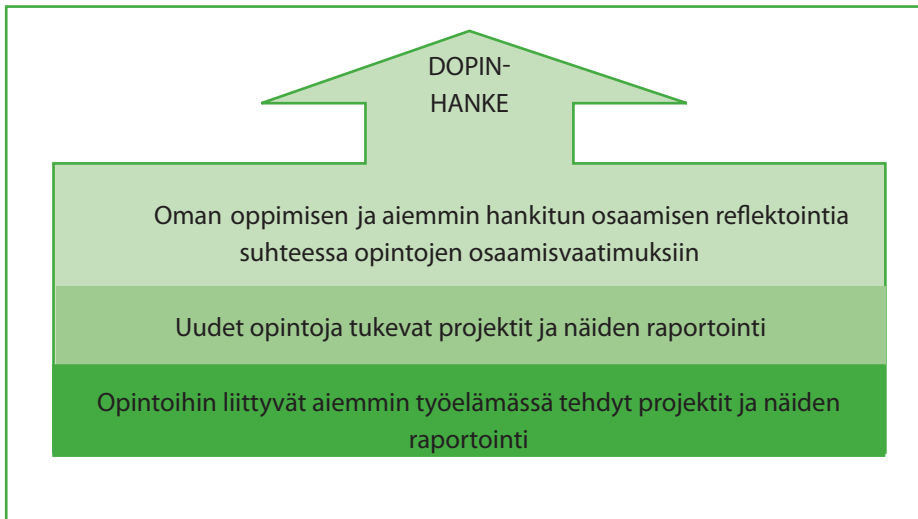

Kuva 1. Dopin-opintojen toteutus suhteessa Helian IT-tradenomin koulumuotoisempaan toteutukseen¹⁰.

Dopinissa opinnot toteutuivat pääsääntöisesti siten, että opintojen alussa opiskelijoille hyväksiluettiin aiemman datanomin tutkinnon perusteella suoritetuksi muut IT-tradenomin tutkinnon osat paitsi syventävät opinnot, opinnäytetyö ja IT-svenska. Lähtökohtana oli, että Dopin-opiskelijoiden opintoviikkojen kertyminen ja tutkinnon suorittaminen kytkeytyivät kiinteästi opiskelijoiden päivittäiseen ja normaaliin työhön. Opiskelu tapahtui omassa työssä tai tähän linkittyen, työnantajan suostumuksesta myös työaika hyödyntäen. Konkreettisesti työssä oppiminen puettiin hankkeiden muotoon. Hankkeet tässä yhteydessä tarkoittivat erilaisia työelämässä tehtäviä projekteja, aiemmin hankitun osaamisen näkyväksi tekemistä, oman

¹⁰ Kuva on sovellus Juhani Välimäen vuoden 2003 diplomityössä sivulla 35 esitetystä kuvasta ja Otto Burmanin Dopin-polkujen esittelymateriaalista.

oppimisen reflektointia ja raportointia. Seuraavassa kuvassa on esitetty hankeajattelua Dopin-opinnoissa.

Kuva 2. Hankkeen sisältö Dopinissa

Hankkeiden sisältämät projektit eivät välttämättä olleet täysin uusia. Aiemmin hankittua osaamista oli myös mahdollista osoittaa ja näyttää toteen jo toteutuneiden työprojektien raportoinnin avulla¹¹. IT-alan organisaatioissa pääosa työstä tehdään projekteina. Kaikilla Dopin-opiskelijoillakin oli mahdollisuus löytää muuntokoulutuksen toteutumista varten oikeita työelämän projekteja, joissa he voivat osoittaa osaamistaan ja samalla palvella yrityksen asiakkaita. Käytännössä nämä projektit olivat yleisimmin tietojärjestelmien ja ohjelmistotyön kehittämishankkeita, jotka opiskelija toteutti työtehtävinään. Tutkinnon tekemisen sitominen työprojekteihin on tarkoittanut sitä, että opiskelijat ovat raporteissaan kuvanneet ja reflektoineet omaa oppimistaan ja kehittämistään hankkeen osaamiskokonaisuudessa.

Seuraava taulukko kuvaa projektisuunnitelman pohjalta ajateltua Dopin-opintojen etenemistä. Huomionarvoista on se, että opiskelijoiden opinnot eivät edenneet yhtä lineaarisesti ja joutuisasti kuin alun perin projektissa suunniteltiin. Esimerkiksi Dopin-hankkeiden paikantamisessa ja niiden raportoinnissa tapahtui ennakoitua enemmän aikatauluissa viivästymisiä. Opintojen etenemisen viivästyminen on varsin tyypillinen tilanne aikuisopis-

¹¹ Dopin-muuntokoulutusmallin lähtökohtana oli soveltaa aikuisten näyttötutkintojen ja oppisopimuksen työ-
sääoppimisen perusteita tutkintotavoitteiseen ammattikorkeakoulutukseen. Aikuisten näyttötutkintojen taustalla
on ajatus ammattitaidon hankintatavasta riippumattomasta tutkinnon suorittamismahdollisuudesta. Tällöinhän
esimerkiksi pitkään työelämässä oleva henkilö voi saada virallisen koulujärjestelmän hyväksymän tutkinnon
osoittamalla näyttöinä hallitsevansa tutkintoperusteiden mukaisen osaamisen. Katso esimerkiksi OPH:n julkaisema
Näyttötutkinto-opas.

kelussa, jossa opiskelujen etenemiseen vaikuttavat myös muut arkielämän haasteet (esimerkiksi työpaineet, perhe-elämä, harrastukset).

Taulukko 1. Dopin-opintojen toteutusohjelma ja suunniteltu eteneminen työelämässä.

Syky 2002	Aloitusseminaari	Opiskelijan ja organisaation työprosessin määrittäminen sekä nykyisten systeemyön käytäntöjen kuvaaminen.
2003 Hanke I	Ohjelmistotuotantoseminaari (6.2.) Metodologiaseminaari (3.4.) Hankesuunnitelmien esittely (5.6.) Hanketulosten arviointi (11.9.) Hankkeiden esittelyseminaari (20.11.) Ruotsin kurssi 2 ov Java-ohjelmoinnin kurssi 4 ov	Osaamisen kohteiden ja kriteerien määrittely. Omaan työyhteisöön liittyvien ohjelmistotuotannon prosessien arviointi ja kehittäminen.
2004 Hanke II	Osaamiseseminaari (5.2.) Systeemyön laatu -seminaari (25.3.) Opinnäytetyöinfo (6.5.) Muutosseminaari (27.5.) Opinnäytetyöstartti (16.9.) Vertailuoppimisen seminaari (18.11.)	Osaamisen laajentaminen ja syventäminen. Ohjelmistotuotannon prosessien arviointi ja kehittäminen. Tietotekniikkaratkaisut osana organisaation toimintaa.
2005 Opinnäytetyö	Opinnäytetyöklinitikat Päätösjuhla (28.4.)	IT-tradenomin osaamisen osoittaminen. Kehittämistöiden toteutus ja toteutuksen arviointi. Kypsyyskoe. Todistukset kevät 2005.
Kevät 2006	Dopin-polkujen arviointi ja raportointi	Kokemusten arviointi ja levitys

Dopin-opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta tukivat yhteiset seminaarit ja hankkeista annettava vertaispalautekäytäntö – pääpaino tutkinnon suorittamisessa oli kuitenkin työssä tapahtuvassa oppimisessa. Yhteisissä

seminaareissa opiskelijat esittelivät, jakoivat ja raportoivat IT-tradenomin osaamisensa kehittymistä. Seminaarien tavoitteena oli tehdä opiskelijoiden henkilökohtaisesta ja yksilöllisestä osaamisesta näkyvää ja yhteisesti jaettavaa. Seminaarit olivat siis aikoja, paikkoja ja tiloja kommunikaatiolle. Kommunikoitavuus oli puolestaan edellytys sille, että opiskelijoilla oli mahdollisuus oppia myös yhteistoiminnallisesti muilta. Dopinissa opiskelijoilla oli käytössään myös BlackBoard verkko-oppimisympäristö, mutta sen hyödyntäminen osaamisen jakamisessa jäi varsin pinnalliseksi. Ympäristöstä muodostuikin lähinnä tiedotuksen kanava ja seminaareissa jaettavien opiskelumateriaalien säilytyspaikka¹².

¹² Syitä siihen, miksi verkko-oppimisympäristö ei saanut opinnoissa merkittävää roolia, pohdittiin muun muassa projektin ohjausryhmän kokouksissa. Syynä arveltiin olevan, että koulutuksenjärjestäjän olisi pitänyt viedä alusta asti enemmän opiskelijoiden kannalta mielekästä sisältöä ja ohjattua toimintaa verkkoon, jotta opiskeluprosessit verkossa olisivat käynnistyneet.

3

Tämän raportin aineiston kuvailua

Dopin-ohjausryhmä¹³ suositteli syksyn 2005 kokouksissaan opettajien ja työnantajien näkökulman rinnalla myös opiskelijoiden kokemusten kartoittamista. Tämän suosituksen mukaisesti projektipäällikkö ja Dopin-opettajatiimin pedagogisesta tuesta vastannut Helia AOKK:n yliopettaja Mika Saranpää suunnittelivat kevään 2006 aikana opiskelijoiden kokemuksia kuvaavan aineiston keruun. Lähtökohdaksi aineiston hankkimiselle päätettiin ottaa muutamaan keskeiseen teemaan pohjautuva informanttien vapaata ajatusten tuottamista mahdollistava haastattelukeskustelu.

Niissä yrityksissä, joissa Dopiniin osallistui enemmän kuin yksi opiskelija, haastattelut toteutettiin ryhmämuotoisesti. Yksilökeskustelu oli puolestaan aineiston keruumuotona niillä henkilöillä, jotka olivat yrityksensä ainoita opiskelijoita Dopinissa. Ennen haastatteluajankohtien sopimista kaikille opiskelijoille toimitettiin sähköpostitse tiedote, jossa informoitiin haastat-

¹³ Dopin ohjausryhmässä oli opiskelijoiden ohella edustajia Helia AOKK:sta (projektipäällikkö ja opettiimin pedagogisesta tuesta vastanneet ohjaajat), Helia Tikosta (johtaja ja opettiimin edustajat), Dopinissa mukana olevista yrityksistä (Finanssidata, Tietokarhu, Eläketurvakeskus) sekä kaupungeista (Helsingin ja Hyvinkään kaupungit). Ohjausryhmään osallistuivat Tietoalojen liitto ry:n ja Tietotekniikka liitto ry:n asiantuntijat.

telukierroksen alkamisesta ja haastattelun keskusteluteemoista. Samaisessa sähköpostissa tarjottiin opiskelijoille mahdollisuutta vastata haastattelukysymyksiin myös kirjallisesti. Määräaikaan mennessä kirjallisesti kysymyksiin vastasi ja vastauksen sähköpostilla palautti 5 opiskelijaa. Varsinaisiin haastattelutilaisuuksiin osallistui 17 opiskelijaa.

Aineistonkeruu pyrittiin toteuttamaan informanttia kunnioittavaa, ratkaisukeskeistä ja narratiiviseen tiedonkeruuseen perustuvaa metodologiaa soveltaen. Samanlaista haastattelumetodia hyödynnettiin opettajien kokemusten keräämisessä. Keskeistä metodissa oli, että opiskelijat itse tuottivat kolmen ison teeman ympäriltä tulkintoja siitä, mitä opiskelussa oli tavoiteltu, mitä oli tapahtunut ja mitä tuloksia oli saavutettu¹⁴. Tietoisena valintana keskusteluja ei päätetty tallentaa esimerkiksi haastattelunauhurille¹⁵.

Käytännössä haastattelukeskustelut toteutuivat siten, että opiskelijoille järjestettiin ennalta sovittuun hetkeen yhteinen keskustelutilanne. Keskustelutilanne toteutettiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta opiskelijoiden työpaikoilla eli Dopinissa mukana olleissa yrityksissä. Tilaisuuden alussa osallistujille jaettiin keskusteluteemat (liite 2) ja pyydettiin vastaamaan niihin aluksi kirjallisesti. Pääsääntöisesti vastaaminen kirjallisesti kesti noin 15-20 minuuttia.

Kun haastateltava tai kaikki ryhmän jäsenet olivat vastanneet kysymyksiin kirjallisesti, niin vastauksia ryhdyttiin purkamaan yhteisesti keskustellen. Jotta kaikkien äänet saatiin ryhmätilanteessa kuuluviin, niin kukin vastasi omalla vuorollaan samaan kysymykseen. Keskustelun aikana haastattelija teki omat muistiinpanonsa kirjaten ylös keskustelussa esiin nostettuja asioita ja erilaisia tulkintoja. Tilaisuuden päätyttyä haastattelija vielä keräsi opiskelijoiden täyttämät lomakkeet itselleen. Kaikki tässä raportissa esitetyt suorat lainaukset on poimittu opiskelijoiden palauttamista lomakkeista.

Haastattelutilanteen lopuksi lähes kaikki informantit totesivat, että tilaisuus oli toiminut myös heille hyvänä opiskeluprosessin ja kokemusten keräys-, erittely- ja purkutilanteena. Eräs haastateltava totesikin haastattelun päätyttyä, että ”*oli tosi kiva juttu, kun sai vielä kerran muistella yhdessä, mitä Dopinissa oli tehty, mitä opittu ja mitä vielä olisi mahdollisesti tehtävissä*”.

Haastatteluaineiston lisäksi raportin tukiaineiston muodostavat projektin suunnitteluasiakirjat, ohjausryhmän ja opettajatiimin kokousmuistiot

¹⁴ Saranpää on esitellyt metodin teoreettista taustaa tarkemmin Helia Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisussa 13/2006: Hyppyä sameaa veteen. Opettajuuden ja opettamisen kehittyminen Dopin – projektissa.

¹⁵ Haastattelukeskusteluja ei nauhoitettu, koska tilaisuudesta tehtyjen muistiinpanojen ja tilaisuuden päätteeksi kerättyjen opiskelijoiden kirjallisten aineistojen arvioitiin olevan riittävä aineisto. Lisäksi ryhmähaastattelun nauhoittaminen ja myöhempi litterointi olisi ollut työmäärältään mittava ponnistus, kun miettii aineiston alkuperäistä keräämistarkoitusta tähän raporttiin.

sekä opiskelijoiden seminaaripalautteet. Myös Dopinista aiemmin tuotetut julkaisut ja opinnäytteet¹⁶ toimivat tämän raportin pohja-aineistona.

Haastatteluaineisto - eli opiskelijoiden lomakkeille kirjoittamat vastaukset ja haastattelijan näiden pohjalta tekemät omat muistiinpanot - on purettu yksitellen kysymys ja vastaus kerrallaan. Käytännössä purkaminen on tapahtunut kirjoittamalla kunkin haastateltavan lomakkeisiin mainitsemia asioita keltaisille liimalapuille. Liimalaput on puolestaan ryhmitelty mindmap¹⁷ -tyyppisesti muodostettujen asiakokonaisuuksien perusteella isolle fläppipaperille. Ryhmittely on tarkoittanut tässä vaiheessa sitä, että samat asiat tai toisilleen läheiset asiat on liitetty samaan ryhmään. Näin ollen vastauksista voitiin muodostaa mindmap -kartta teemoihin tavoitteet, toiminta ja tulokset Dopinissa.

Karttojen pohjalta haastateltavien esiin nostamat kokemukset tiivistettiin kahteen eri opiskelijaprofiiliin Sasu Suoritusorientaatioon ja Kaisa Kehittämisorientaatioon. Profiilit kuvaavat haastatteluissa esiinnousseiden vastausten ääripäitä. Profiilien muodostamista tuki tämän raportin kirjoittajan havainto, että tiettyä logiikkaa haastattelujen vastauksissa oli nähtävissä esimerkiksi kun opiskelijan tavoitteet opiskelulle olivat olleet tietäntyyppisiä, olivat myös hänen toimintansa ja odotukset opiskelun ohjaukselle tietäntyyppisiä. Tosin tämä logiikka voi olla myös aineiston käsittelijän oman tulkinnan tuotosta eli tieteellisenä todennäköisyytenä sitä ei tule tässä raportissa ottaa. Syytä on myös muistaa että, profiilit eivät kuvaa ketään todellista opiskelijaa. Puolestaan profiilit havainnollistavat osin kärjistäenkin sitä, millaista kaksi opiskelijatyyppeä opinnoissa olisi opiskelijoiden haastattelun perusteella voinut olla. Profiilit on haluttu kuvata myös kuvitteellisen tarinan muotoon, jottei kukaan ryhtyisi etsimään kiinnekohtia todellisesta maailmasta.

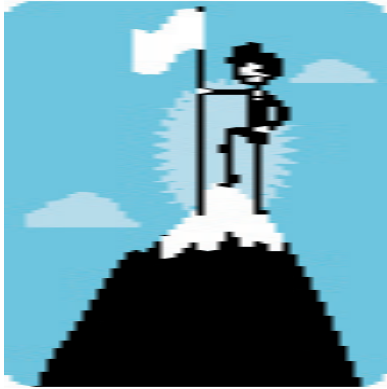
¹⁶ Dopin-projektista on myös tehty kaksi opinnäytetyötä - Juhani Välimäen Tampereen teknillisen yliopiston Tietotekniikan osaston diplomityö 2003 Ohjelmistotuotannon muuntokoulutusohjelman suunnittelu ja toteutus sekä Seppo Salon Helia Ammatillisen opettajakorkeakoulun opettajaopintojen kehittämishanke Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Muuntokoulutus datanomista IT-tradenomiksi työn ohessa 2006.

¹⁷ Mindmap eli käsittekartta. Tarkoittaa yleisimmin analyttistä ja graafista esitystapaa, jossa käsitteiden väliset suhteet korostuvat. Toimii ideoinnin ja jäsentelyn apuvälineenä.

4

Opiskelijana Dopinissa

4.1 Opiskelijaprofili Sasu Suoritusorientaatio

Tavoitteena tutkinto

Sasu Suoritusorientaatio huomasi kiinnostavan lehti-ilmoituksen, jossa kerrottiin uudesta mahdollisuudesta kouluttautua IT-tradenomiksi työn ohessa. Sasu oli jo jonkin aikaa kartoittanut alueen ammattikorkeakouluista erilaisia iltaopiskelumahdollisuuksia tradenomiksi. Hän oli kuitenkin todennut kaikki löytyneet opiskeluvaihtoehdot itselleen mahdottomiksi muun muassa säännöllisen ja viikoittain toteutuvan iltaopiskelun vuoksi. Kokopäiväinen opiskelu ei taas sopinut työssä olevalle aikuiselle. Niinpä Dopinin markkinointilause ”koulutus omalla työpaikalla toteutettuina hankkeina ja täsmäkoulutuksena” kolahti Sasuun.

Sasun ensisijainen tavoite Dopinissa oli saada IT-tradenomin tutkinto helposti ja sujuvasti työn ohessa suoritettua. Tutkinnon suorittamisella hän vahvistaisi omia asemiaan työmarkkinoilla. Tutkinto voisi myös tuoda arvostusta ja palkankorotuksen omassa työyhteisössä. Tokihan tavoitteena Sasulla oli myös kerrata aikaisempia datanomi-opintojen asioita sekä laajentaa omaa osaamista jossakin uudessa työhön suoraan liittyvässä asiassa. Ainahan niillä opintojaksoilla uusia työssä tarvittavia taitoja oppii, tuumasi Sasu toimittaessa esimiehelleen koulutusanomuksen Dopin-opintoihin.

Esimiehelleen Sasu perusteli opintojen hyötyä omassa työssään sillä, että opintojen myötä hän kenties saisi uusia taitoja ja osaamista, jotka helpottavat sekä mahdollisesti nopeuttavat nykyistä työntekoa. Esimiehellä ei ollut mitään opiskelua vastaan, koska yritys muutoinkin suhtautui positiivisesti henkilöstön tutkintotavoitteiseen opiskeluun. Eihän siitä myöskään haittaa ollut, että osastolla olisi useampi tradenomitutkinnon suorittanut. Positiivista Sasun opiskelussa myös olisi se, että nykyisiä projektitöitä voisi käyttää opiskelussa hyödyksi eli erillisiä opiskeluvapaita ei ilmeisesti tarvittaisi. Esimies täytti Dopinin organisaatiokohtaisen hakemuksen sen kummemmin pohtimatta, mitä opiskelun ja työn yhdistäminen todellisuudessa tarkoittaisi.

Siinä koulutusanomuksen allekirjoittamistilanteessa esimies ja Sasu vielä hetken yhdessä keskustelivat Helian mahdollisista syistä tällaisen opiskelumuodon käynnistämiseksi. Ensimmäiseksi syyksi he arvelivat, että oppilaitos oli käynnistänyt Dopin-muuntokoulutuksen, koska oli ilmennyt mahdollisuus saada tämänkaltaiseen toteutukseen EU:lta rahoitusta. Molemmat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että pelkkä raha tuskin olisi motiivi vaan että Helia oli käynnistänyt Dopinin, jotta voitaisiin testata uutta joustavaa työssä opittua hyödyntävää koulutusmallia. Samalla koulutukseen saataisiin tuntumaa siitä, missä työelämässä tällä hetkellä mennään ja millaisia tradenomeja työelämä tarvitsee.

Kyllä on sekavaa

Sasulle oli yllätys, miten epämääräistä opiskelu oli. Hän odotti saavansa selvät ohjeet siitä, miten tutkinnon saisi suoritettua mahdollisimman helposti. Nyt yllätti se, että itse joutui kertomaan, mitä jo osasi, mitä haluaisi oppia ja muutoinkin joutui itse tekemään opintojen rakenteen. Ei annettu valmista mallia tai edes esimerkkivaihtoehtoja, joita etenemällä opinnot saisi valmiiksi. Tämä epätietoisuuden tila kyllä välillä murensi Sasun opiskeluintoa.

Ensimmäisenä vuotena tehtiin omasta työstä prosessikaavioita, laadittiin HOPSeja ja etsittiin opiskeluun soveltuvia projektitöitä. Nyt jälkikäteen arvioiden Sasu ihmettelee, että mitähän hyötyä siitäkin HOPSista tai työn prosessikuvista oikein tässä opiskelussa oli. Ei siihen HOPSiin enää opiskelujen edetessä onneksi palattu. Ne alkuvaiheen suunnitelmatkaan eivät kyllä projektitöiden osalta toteutuneet.

Sasu koki, että kirjalliset tehtävät, joita esimerkiksi lähiseminaarien välissä tuli palauttaa eivät hänelle aivan auenneet. Hän pohtikin usein, mitä tehtävissä tulisi tehdä, jotta saisi ne hyväksytyksi läpi. Hän kuitenkin palautti tunnollisesti ja opettajien toivomissa aikatauluissa pysyen kaikki vaadittavat opintotehtävät. Sasu pisti merkille, että kaikki eivät näin toimineet ja tunsu itsensä jotenkin epäreilusti kohdelluksi. Olihan hänkin panostanut tehtäviin runsaasti omaa aikaansa ja miettinyt monet illat, mitä tehtävissä oikein halutaan hänen tekevän. Pitäisi vaatia kaikilta samalla tavalla, ajatteli Sasu.

Häntä myös kiukutti, että oppilaitos oli kuin musta aukko tehtävistä saatavien palautteiden ja ohjaajille osoitettujen kysymysten näkökulmasta. Sasun mielestä oli luontevaa, että hän oli aktiivisesti yhteydessä ohjaajaan eikä päinvastoin. Sähköpostitiedusteluihin ei vastattu ja mitään palautetta ei tehtävistä annettu. Ohjaajalla tuntui olevan aina kiire ja muutoinkin ohjaajan teoreettisuus häiritsi ohjauksessa yhteisen sävelen löytymistä.

Punnertamalla valmiiksi

Dopin-opintojen positiivisempina kokemuksena Sasun mielestä olivat ehdottomasti lähiseminaarit. Seminaareja olisi voinut olla useampiakin, Ne katkaisivat mukavasti työrupeaman ja piristivät muutoin niin rutiiniomaista arkea. Tosin suurin osa alustuksista ja keskusteluista olivat sellaisia, joita ei voinut omassa työssä hyödyntää. Myös muiden opiskelijoiden projektit ja tehtävänkuvat olivat aika kaukana Sasun omasta työstä. Eikä Sasu erityisemmin kokenut oppineensa vuorovaikutuksessa muiden kanssa mitään mainitsemisen arvoista.

Sasu olisi toivonut että, opiskelijoiden keskinäiseen verkostoitumiseen olisi seminaareissa panostettu. Oikeastaan tupakkapaikka oli Sasun kokemuksen mukaan ainut verkostoitumisen mahdollistaja – no tietysti olihan ollut se oma pienryhmä, mutta se toimi lähinnä vain oman opiskelun tsekkauspisteenä ja uusien tehtävien jakopaikkana. Sasu olisi kaivannut opiskelijoiden lähtötason parempaa selvitystä, jotta seminaarien sisällöissä ja pienryhmäjaossa olisi ollut jotakin mielekkyyttä hänen oman opiskelunsa ja työssä kehittymisen näkökulmasta.

Kun Sasu sai ohjaajaltaan oman pienryhmän ulkopuolella täsmäohjausta siitä, millaisia projekteja ja opinsuoritteita opiskelussa tulisi toteuttaa, niin opinnot alkoivat pikkuhiljaa edetä. Sasun esimies avusti aktiivisesti projektin paikantamisessa ja jopa tuki Sasua opintojen raportoinnissa muun muassa kommentoimalla luonnosvaiheen töitä. Viimeisen projektityön raportointi oppilaitosten vaatimalla opinnäytetyöformaattilla tuotti ongelmia. Olihan tietysti kahden aiemmankin projektityön raportointi tuottanut vaikeuksia, mutta niistä oli jotenkin selvitty osoittamalla ohjaustilanteessa osaamista myös suullisesti. Sasu miettikin monesti esimiehensä kanssa miksi ihmeessä oppilaitos edellytti opinnäytetyönä raportointityyliä, joka poikkesi niin paljon asiakkaiden asiakirjastandardeista. Myös se, että piti etsiä kirjallisuudesta teorioita ja käyttää lähteitä, pohtia monipuolisesti tuloksia sekä esittää itsearviointia tuntui joutavanpäiväiseltä asiakkaiden näkökulmasta ajateltuna. Lopulta jouduttiinkin tekemään kaksi erilaista raporttia – se, joka tuli asiakkaille ja se, joka tuli oppilaitokselle.

Tutkintotodistus taskussa

Sasun mielestä tutkinnon suorittaminen oli pelkästään hänen oman motivaationsa ja sitkeytensä ansiota. Omaa oppimistaan hän tuki yrittämällä soveltaa lähipäivien antia omaan työhönsä – tosin tarttumapintoja hänen mukaansa ei juuri omaan työhön ollut. Sasun mukaan hän ehkä olisi oppinut opinnoissa enemmän uusia asioita, jos olisi ollut perinteisiä tenttejä, joihin asioita olisi pitänyt tosissaan opetella. Nyt osin työkiireidenkin vuoksi teorit jäivät vähäisiksi ja pintapuolisiksi.

Opintojen suorittamista haittaaviksi tekijöiksi hän mainitsee omat työkiireet sekä erityisesti sen, että opiskeluun liittyvät ohjeet olivat aina vähän epäselviä eikä kukaan oikein tuntunut tietävän, mitä milloinkin tulisi tehdä. Ohjaajaltaan hän olisi odottanut selviä säveliä sen suhteen, mitä ja miten opinnoissa kulloinkin tuli edetä. Erityisesti tätä tukea hän olisi kaivannut oman esimiehensä kanssa siinä vaiheessa, kun he paikansivat opiskeluun sopivia projektitöitä.

Sasu sai tutkintonsa suoritettua ja toteaa että ”*näkemykseni IT-alasta on kehittynyt, samoin systeemityö ja määrittelyosaaminen on parantunut.*” Sasu arvioi jatkavansa samaisissa tehtävissä tutkinnon suorittamisen jälkeenkin. Hän ei enää ehkä lähtisi Dopinin kaltaiseen toteutukseen ilman, että heikot kohdat korjataan. Sasu arvioi, että hän voisi saada tutkinnon jopa helpommalla normaalin iltaopetuksen kautta – ainakin siellä tietäisi, mitä milloinkin tulee suorittaa, jotta tutkinto valmistuisi.

4.2 Opiskelijaprofiili Kaisa Kehittämisorientaatio

Tavoitteena kehittää itseä ja omaa tapaa tehdä työtä

Esimies oli lähettänyt sähköpostia, jossa kerrottiin mahdollisuudesta lähteä uuteen koulutuskokeiluun mukaan. Kyseessä oli siis Dopin-muuntokoulutus datanomista IT-tradenomiksi ja sähköpostissa kerrottiin, ettei mitään valmistusta opiskelumallia tai ohjelmaa ollut – se luotaisiin ammattikorkeakoulun, työelämän ja opiskelijoiden kanssa yhdessä opintojen aikana. Mielenkiintoista, ihmettelen vain mistähän vielä opiskelullekin sitten aikaa löytäisi – ajatteli Kaisa. Hän kuitenkin tulosti sähköpostin ja ryhtyi tarkemmin tutustumaan liitteenä tulleisiin esitemateriaaleihin.

Tutustuttuaan Dopinista toimitettuihin hakupapereihin Kaisa mietti, että onpa totta tosiaan mielenkiintoinen mahdollisuus saada omaa koulutustasoa nostettua tradenomin tutkinnolla. Kaisalla oli jo 15 vuotta työuraa takanaan ja olisikin vain hyvä, jos tätä työkokemusta voisi opinnoissa hyödyntää. Erityisesti Kaisa odotti opiskelun myötä saavansa teorialtukea arkitoiminnan tueksi tai hienommin sanottuna tavoitteena oli ammattitaidon kehittäminen teorianäkökulmasta, kuten hän sen omalle esimiehelleen ilmaisi. Vaikka asiantuntija Kaisa toki koki jo alalla olevansa, niin silti pahitteeksi ei olisi kehittää myös itsearviointin ja oppimisen arvioinnin taitoja.

Kaisan osastolla oli tulossa joitakin uudistuksia ja esimies ilmeisesti ajatteli, että opiskelu Dopinissa voisi tuoda välineitä muutosten hallintaan ja työmenetelmien kehittämiseen osastolla. Ja jos ihan rehellisiä ollaan, niin olihan Kaisalle vielä sopivia projektejakin tulossa, joita voisi hyödyntää opiskelussa. Projektit taas hyötyisivät opiskelusta uusien ideoiden ja aikaisempaa systemaattisemman projektitoteutuksen myötä. Tavoitteena opiskeluun

osallistumiselle hänellä oli, että opiskelun ja työn yhdistäminen auttaisi laadun integroimisessa omaan työskentelyyn. Ja tavoitteena Kaisalla oli myös verkostoituminen muiden opiskelijoiden kanssa – kiva kuulla miten muualla näitä ohjelmistotuotannon projekteja toteutetaan.

Kaisan esimies oli ilahtunut, että Kaisa innostui Dopin-opinnoista. Esimies oli jo pitemmän aikaa kaavaillut kehittämisinnokkaasta Kaisasta organisaatioonsa avainihmistä ja sisäistä kehittäjää. Yhdessä he täyttivät tarvittavat hakukaavakkeet Heliaan sekä pohtivat, miten työnantaja voisi tukea Kaisan tulevaa opiskelua. He sopivat, että esimies osallistuu seminaaripäiviin Kaisan kanssa ja he yhdessä katsovat mahdollisia opiskelutehtäviä sekä laativat HOPSin opintojen toteutuksen tueksi.

Kaisa ja hänen esimiehensä lupautuivat mukaan myös Dopin-ohjausryhmään, koska sen myötä oli mahdollisuus päästä vaikuttamaan opintojen sisältöön sekä kehittämään uutta opiskelumallia. Ennen ensimmäistä ohjausryhmän kokousta Kaisa pohti, mitä tavoitteita Helia oli mahtanut muuntokoulutuksen toteuttamiselle asettaa. Hän päätyi ajatukseen, että oppilaitos tavoitteli vastavuoroista oppimista työelämältä uuden ja joustavan opiskelumallin kehittämisessä. Samalla myös saataisiin työnantajien näkemystä ja osaamista tradenomikoulutuksen opetussuunnitelmien kehittämiseen. Erityisesti Kaisaa kiehoi ajatus olla mukana kehittämässä, kokeilemassa ja arvioimassa uutta aikuisille sopivaa koulutusmallia.

Työelämässä kokenut osaa olla hikeentymättä

Kaisa pisti opintojen alussa merkille, että koulutuksen järjestäjillä tuntui olevan toteutuksen punainen lanka kadoksissa. Puhuttiin kyllä jo olemassa olevan osaamisen ja työkokemuksen hyödyntämisestä opintojen osana, mutta tämä näkyi alussa käytännössä vain aiemman työkokemuksen kategorisena hyväksilukuina opintoihin kuuluvan työharjoittelun kohdalla. Menettely oli samanlainen kaikille opiskelijoille. Kaisa ihmetteli, miksi opiskelijoiden työhön ei tutustuttu aluksi kunnolla ja miksi tuntui siltä, että HOPSit tehtiin vain itseä varten.

Kaiken kaikkiaan alun yhteissuunnittelu ohjaajien, opiskelijoiden ja esimiesten yhteistyönä puuttui. Opiskelijoiden osaamisen ja työn alkukartoitus olisi nopeuttanut opintojen etenemistä ainakin Kaisan kohdalla huomattavasti. Hän olisi myös esimiehensä kanssa ollut alusta asti halukas osallistumaan opintojen toteutuksen kokonaissuunnitteluun. Toisaalta elinikäisenä opiskelijana Kaisa ei kamalasti hikeentynyt, koska ne kehittämisprojektit olisi tehtävä kuitenkin – opiskelisi hän tai ei. Ja parempi vain, että

hän sai rauhassa muotoilla opintojen sisältöä esim. projektitöiden osalta toimenkuvaansa parhaiten sopivaksi. Kaisa valitsi opintojaan tukemaan hieman vaativampia ja parempia projekteja kuin mitä työstä olisi muutoin löytynyt. Hän myös teki vapaa-ajalla opinnoissa edellytettäviä tehtäviä sekä luki runsaasti teoriakirjallisuutta.

Kaisa pisti myös merkille, että oppilaitoksesta ei juurikaan oltu yhteydessä häneen tai opintoja tukevaan esimieheen. Myös heidän yhteydenottoihin oppilaitoksen suuntaan ei reagoitu millään tavalla. Toisaalta lähtökohtana Kaisan mielestä tulikin olla, että oppilaitoksella ja ohjaajalla on intressi olla heihin yhteydessä ja tulla tutustumaan hänen työhönsä ja työnantajaansa. Tämähän oli jo projektin alkutavoite – vai mitä.

Työelämän aikataulut

Kaisan projektityöskentely ei käynnistynytäkään opintojen kanssa samaan tahtiin. Yksinkertaisesti tuli kiireellisempiä projekteja tehtäväksi ja siksi opinnoissa hyödynnettävä projekti oli pistettävä syrjään lepäämään ja odottelemaan parempia aikoja. Kaisa kuitenkin osallistui yhteisiin seminaareihin ja hän näki hyvänä että opiskelijajoukko edusti eri alojen asiantuntijoita, joilla oli erilaisia katsantokantoja asioihin. Tämä erillaisuus puolestaan myötävaikutti siihen, että lähiseminaareissa oli hyviä keskusteluja, jotka auttoivat näkemään myös omaa työtä uudessa valossa. Hyvää oli myös se, että lähipäivien tehtävät pakottivat tarkastelemaan omaa työtapaa ns. ulkopuolisin silmin. Näiden tehtävien ansiosta Kaisa muuttikin työtapaan esim. dokumentaation osalta pysyvästi.

Kaisa sai opintoja eteenpäin suorittamalla muutamia opintojaksoja Tikon iltakursseilla. Aika pian kuitenkin Kaisa havaitsi, että ei hänelle ollut hyötyä osallistua näille kursseille, koska hän jo osasi kurssien sisältämät asiat. Nyt tarvittaisiin sitä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista, jota opinnoissa on lupailtu, tuumasi Kaisa. Kaisa nosti asian esille muutamassa ohjausryhmän kokouksessa ja vuoden jälkeen alkoi pikkuhiljaa tapahtua. Ohjaaja tuli Kaisan työpaikalle, tutustumaan työhön, esimieheen ja ”jäissä” olevaan projektiin.

Kaisan ja hänen esimiehensä kanssa keskusteltuaan ohjaaja ymmärsi, että Kaisalla on osaamista, jota opinnoissa tavoiteltiin. Kaisa saikin ensimmäisen projektityön suoritettua, kun hän esitteli muille erästä työssään käyttämää laadunhallinnan mallia sekä kirjoitti siitä raportin ohjaajalle. Samoihin aikoihin myös jäissä oleva projektityö nytkähti käyntiin.

Valmistumisen kynnyksellä mietteitä opinnoista

Kaisa ei erityisesti olisikaan odottanut opintojen suoritteisiin ja suoritustapoihin liittyvää ohjausta opiskelussa. Sen sijaan hän ja hänen esimiehensä olisivat odottaneet projektien substanssiteemoihin – erityisesti opinnäytetyöprojektin sisältöön liittyvää asiantuntijaohjausta oppilaitokselta. Valitettavasti opinnäytetyön sisältöteemaan liittyen oppilaitokselta ei tuntunut löytyvän sopivaa asiantuntemusta.

Kaisa ei vielä ole saanut viimeistä opiskelusuoritettaan eli opinnäytetyön raportointia valmiiksi – projektityö itsessään on kyllä tehty ja asiakas sen on myös hyväksynyt. Kirjoittaminen oppilaitoksen edellyttämällä formaatilla ei ole ongelma, vaan yksinkertaisesti ajan puute. Toisaalta hän on ilmoittautunut jo ns. Tiko-täydentäjäksi ja tavoitteena on, että opinnot on suoritettu vuoden 2006 loppuun mennessä.

Näin jälkikäteen ajatellen Kaisa toteaa, että ”*Dopin oli ensimmäinen lapsi ja kuten oikeassakin elämässä, niin ensimmäinen lapsi on aina kokeilukappale*”. Kaisa on melko tyytyväinen siihen, että lähti mukaan Dopiniin. Hän kokee, että hän on saanut opinnoista itsearviointiin ja oppimaan oppimiseen runsaasti välineitä sekä konkreettisia ideoita kehittää omaa työtään. Kaisa ei usko, että olisi lainkaan ryhtynyt opiskelemaan tradenomien tutkintoa, jos hänelle olisi tarjottu perinteistä opiskelumallia – se ei sovi tällaiselle pitkään työelämässä vaikuttaneelle asiantuntijalle.

4.3 Dopin-opiskelijoiden kokemusten opettamaa

Niin Sasu kuin Kaisakin totesivat, että olivat oppineet jotakin uutta Dopin-opintojensa aikana. Sasu ei varsinaisesti ollut saanut oman arvionsa mukaan mitään uutta ja konkreettista työhön liittyvää tietoa tai taitoa. Olihan systemityön ja projektihallinnan sekä raportoinnin taidot kyllä kehittyneet, mutta tämän opiskelijat tulkitisivat pikemminkin jo olemassa olevan osaamisensa vahvistamiseksi eikä uudeksi osaamiseksi. Kaisa kuitenkin korosti Sasua enemmän, että lähiseminaarien, uusien teoreettisten näkemysten sekä väli-tehtävien avulla hän oli nähnyt myös nykyisen työnsä uusin silmin. Tavallaan Dopin-opiskelu pakotti Kaisan näkemään muutokset omassa työtavassaan ja sitä kautta hän oli kehittänyt omaa työtoimintaansa. Opiskelijoiden profileissa olevia painotuseroja on eritelty seuraavam sivun taulukkoon.

Taulukko 2. Opiskelijaprofilien välisiä eroja

	Sasu Suoritusorientaatio	Kaisa Kehittämisorientaatio
Miksi opintoihin mukaan	Tutkintotodistus	Oman osaamisen laaja-alainen kehittyminen
Miksi työnantaja mukana	Tuetaan yleensäkin opiskelua	Kiinnostus olla kehittämässä ammattikorkeakoulujen opetusta
Mitä opinnoilta odotettiin	Selviä ja valmiiksi mietittyjä etenemispolkuja tutkinnon suorittajalle (opintojaksoja, selkeitä tehtäviä, tenttejä)	Jo hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista, itsenäistä tiedon hankintaa ja uusinta teoriaa työelämän taustaksi
Lähiseminaarit	Piristäviä katkoja arkeen, mutta sisällöllinen anti ei sovellettavissa omaan työhön	Merkittävä foorumi jakaa asiantuntemusta ja luoda dialogin kautta uutta ymmärrystä omasta työstä
Dopinin tehtävät ja hankkeet	Epämääräisiä ja mitä niissä haettiin ei auennut. Tuli kuitenkin tehtyä vaaditulla tavalla ja samalla oppi raportoimaan oppilaitoksen edellyttämällä tavalla.	Merkittävä työosaamisen kehittymisen väline – tavallaan pakottivat tarkastelemaan omaa työtä ulkopuolisin silmin. Työlle tuli teoreettista pohjaa tehtävien ja hankkeiden kautta. Aiheuttivat muutoksia tapaan tehdä työtä.
Mitä opettajalta odotetaan	Ohjausta, miten tutkinnon saa suoritettua eli opiskeluprosessin ohjaus	Asiantuntijaohjausta tehtävien sisältösubstantseihin liittyen
Vuorovaikutuksen suunta	Opiskelija aktiivisesti yhteydessä ohjaajaan	Ohjaajan/ammattikorkeakoulun tulisi olla yhteydessä opiskelijaan ja työelämään
Kipuilu Dopinissa	Opinnot eivät etene, koska opiskelu edellyttää itseohjautuvuutta ja itsereflektiota oman osaamisensa suhteen	Opinnot laajenevat kuin pullataikina, koska kaikki kiinnostaa ja kaikesta löytyy tarttumapintaa omaan työhön
Tutkinnon seurauksia	Systeemi- ja projektityön osaamisen vahvistuminen	Systeemi- ja projektityön osaamisen vahvistumisen ohella muutoksia tavassa tehdä omaa työtä ja perustella teorian kautta ratkaisuja

Dopin-opiskelijoiden kokemuksia tulkiten ja yllä olevaa profilitautilukkoa apuna käyttäen voidaankin todeta, että osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edellyttävät myös opiskelijalta aina jotakin. Dopinin kaltaiset työssä ja työstä oppimista hyödyntävät opinnot sopivat erityisen hyvin opiskelijoille, joilla on motivaatio kehittää omaa asiantuntijuuttaan itseohjautuvasti teoreettista tietoa omaan työhön soveltaen. Opiskelijalla tulisi olla oppimaan oppimisen ja oman osaamisen arvioinnin valmiuksia. Jotta ylipäättensä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen olisivat mahdollisia, tulisi opiskelijalla olla käsitys tutkinnon tavoitteista eli siitä mitä kompetensseja tutkinnoissa tavoitellaan sekä näkemystä omasta osaamisestaan. Opiskelijalla tulisi myös olla halua tuoda omaa osaamistaan aktiivisesti tunnustettavaksi. Ohjaukselta tällaisen opiskelijan kohdalla edellytetään kattavaa eri alojen sisältöihin liittyvää asiantuntijaohjausta ja jopa eri substansseihin liittyvää konsultaatiota.

Jos opiskelijan motiivina on tutkinnon suorittaminen, niin opiskelija turhautuu siihen, että opinnoissa ei ole valmista opiskelupolkua suunniteltuna. Turhautumista aiheuttaa myös se, että ohjaaja ei sano, mitä opintojaksoja suorittamalla opinnot saa vietyä loppuun. Opiskelija edellyttää tällöin opettajalta erityisesti opiskeluprosessien ohjausta. Keskeinen kipupiste opiskelijalle on oppia arvioimaan omaa päivittäistä työtään ja omaa osaamistaan suhteessa tutkinnon edellyttämiin kompetensseihin. Vain tämän reflektion avulla opiskelijalla on mahdollisuus kyetä paikantamaan esimerkiksi teorioiden sovellusarvoa omassa työssään ja kehittymisessään. Tässä tilanteessa opiskelijan kykyä itsereflektioon tulisi erityisesti tukea. Parhaimmillaan tämä tuki käytännössä tarkoittaisi opiskelijan, hänen esimiehensä ja opettajansa yhteisiä ohjauskeskusteluja.

Mielenkiintoista on se, että lähes kaikki Dopin-opiskelijat olisivat toivoneet opintoihin verkostoitumista muiden opiskelijoiden kanssa enemmän. Opiskelijat totesivat haastattelukeskusteluissaan, että oli ollut muun muassa virkistävää nähdä, että myös muissa organisaatioissa kamppaillaan ihan samojen asioiden ympärillä kuin mitä omassa työssä kohtaa. Omat ongelmat ja työhaasteet eivät sittenkään ole niin ainutlaatuisia etteikö joku muukin niitä jossain pohtisi. Verkostoitumisen ohella pysyvien kontaktien luominen olisi hyödyllistä – voi kilauttaa kaverille ja kysyä neuvoa. Tavallaan koulutuksen aikana olisi ollut mahdollista kerätä ympärille tukeva asiantuntijaverkosto, joka olisi toiminnassa myös koulutuksen päätyttyä.

5

Vielä Dopinista kokonaisuutena

Opettajien, työelämän ja opiskelijoiden kokemukset näyttävät sen, mitä Dopin on ollut ja mitä sen olisi pitänyt olla. Tämän raportin ja aiemmin julkaistujen Dopin-raporttien¹⁸ mukaan opettajat ovat Dopinissa venyneet normaalin ammattikorkeakouluopettajan tai pikemmin perinteisen opettajaroolin ohi. Ehkä merkittävimpiä hyppyjä ovat olleet opettajien substanssiin liittyvän asiantuntijaroolin muuttuminen oppimisprosessien ohjaajan rooliin sekä opettajien jalkautuminen työpaikoille. Merkittävä ponnistus opettajille on myös ollut kompetenssipohjaisen ja työelämän osaamiseen perustuvan muuntokoulutuksen opetussuunnitelman laatiminen. Opiskelijat ovat puolestaan kipuilleet oman työosaamisen analysoinnin kontra oppilaitoksen edellyttämän osaamisen maastossa.

Opiskelijat kuvaavat opettajien jalkautumista työpaikoille yleensä vain kerran tai kaksi tapahtuneena ohjaustilanteena – tosin poikkeuksiakin kertojen määrässä on. Tärkeintä tuskin on se, kuinka monta kertaa työpaikoilla on oltu, vaan se, että tämä yksikin kerta on tuntunut opettajien kokemuksen mukaan työkäytäntöjä uudistavalta kokemukselta ja isolta askeleelta perin-

¹⁸ Saranpää Mika. Hyppyjä sameaa veteen. Opettajuuden ja opettamisen kehittyminen Dopin-projektissa. Helian julkaisusarja C, Ammatillinen opettajakorkeakoulu 13:2006. Milka Kortet: Työelämän kokemuksia Dopin-muuntokoulutuksesta. Helian julkaisusarja C, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, 15:2006

teisessä ammattikorkeakouluopetuksessa. Vastaavasti opiskelijat olisivat toivoneet näitä kertoja olleen enemmän ja useammin, jotta opettajat olisivat voineet paremmin auttaa heitä oman osaamisen tunnistaminen ja tunnustamisen kipupisteissä.

Mitä sitten työelämän kokemukset suhteessa opiskelijoihin ja opettajiin kertoo. Lähinnä kuvaksi näyttäisi piirtyvän edelleen runsaasti epärealistisia uskomuksia ja luuloja sisältävä kolmikenttä. Konkreettisimmin näitä uskomuksia kuvannee työelämän haastatteluissa esiin noussut kommentti: ”*Kyllä opettajan tulee tietää*”. Todellisuus – erityisesti IT-alalla – on kuitenkin se, ettei opettaja voi aina tietää tai ettei edes tarvitse tietää kaikkea oppimisprosessien ohjauksen aikana.

Myös opettajilla on ollut epärealistisia odotuksia ja uskomuksia työelämästä. Työelämän aikataulut, tarjotut oppimisympäristöt ja opiskelijien tuki eivät sittenkään vastanneet aina sitä, mitä idealistisesti Dopinissa oli ajateltu. Ehkä suurin illuusio on kuitenkin Dopinissa ollut se, että ilman määriteltyjä työnantajan ja opiskelijan yhdessä määritettyjä tavoitteita ja ohjattuja toimenpiteitä opiskelijat olisivat itsenäisesti tukeneet oman työyhteisönsä oppimista. Yksilöiden kehittyminen ei siis automaattisesti ja ilman ponnisteluja ole työyhteisöjen kehittämistä.

Dopinin kokemukset vahvistavat Seppo Helakorven¹⁹ teesiä, jonka mukaan asiantuntijan työssä tarvittavien tietojen ja taitojen oppiminen ei tapahdu pelkästään muodollisen koulutuksen tukemana vaan yhä enemmän opitaan työssä sitä samalla kehittäen. Keskeistä tällöin onkin, ettei asiantuntijuuden arvioinnissa enää yksin tarkastella muodollisen koulutuksen todistuksia, vaan todellista osaamista. Muodollisen koulutusjärjestelmän ongelmana on, etteivät tieto ja osaaminen käytännössä jäsenny oppikirjan mukaisesti vaan usein monen asian kombinaationa. Näin ollen kouluoppiminen ei koskaan riitä tavoiteltaessa asiantuntijuutta.

Dopinin kokemusten kiteytyksenä voidaan pitää seuraavaa kuviota osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen reunaehdoista. Keskeistä kuvassa on se, että osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edellyttävät opiskelijalta, opettajalta, työelämältä ja ammattikorkeakouluilta tiettyjen kriteerien täyttymistä.

¹⁹ Katso esimerkiksi Seppo Helakorven verkko-artikkeli Työ ja ammattitaito s. 11. Artikkelin on ollut luettavissa 25.10.2006 osoitteessa: <http://openetti.aokk.hamk.fi/seppoh/osaamismittarit/Tyo%20ja%20ammattitaito.pdf>

Kuva 2. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisessa opiskelussa – mitä se Dopinin kokemusten mukaan edellyttää?

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat ajankohtaisia teemoja koulutuspolitiikassa niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Opetusministeriön asettama työryhmä tulee antamaan suositukset siitä, miten aiemmin suoritettuja opintoja ja hankittua osaamista tunnustetaan korkeakouluissa²⁰. Suosituksissa tultaneen ohjeistamaan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen järjestelmän hallinnollinen ohjaus ja toteutus ammattikorkeakouluissa.

20. Opetusministeriö asetti 31.3.2006 työryhmän aiemmin suoritettujen opintojen ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen korkeakouluissa. Ryhmän on määrä esittää suositukset 15.12.2006 mennessä, mutta luonnos suosituksista jaettiin 28.11.2006 Jyväskylän Ammatillisen opettajakorkeakoulun seminaarissa.

Dopin on ollut selvästi edellä aikaansa, koska sen puitteissa on luotu kompetenssiajattelua ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisiin aikuisopin-
toihin ja kokeiltu osaamisen tunnistamista ja tunnustamista käytännön
toiminnassa. Dopinissa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on
myös nähty käsitteellisesti laajemmin kuin aiemmin hankittujen todistusten
ja työkokemuksen hyväksilukuna. Dopinissa osaamisen tunnistaminen ja
tunnustaminen on ymmärretty ennen muuta opettajan jatkuvana pedagogi-
sena toimintana – ei vain ammattikorkeakoulun hallinnollisena prosessina.
Tässä pedagogisessa toiminnassa on keskeistä vuorovaikutus opiskelijan ja
työelämän kanssa. Dopinissa opiskelijan työ ja sen vaatimukset ovat olleet
se konteksti, jossa IT-tradenomin tutkinnon kompetensseja on reflektoitu
ja kehitetty opettajien, opiskelijoiden ja esimiesten yhteistyönä.

Dopinin kokemukset osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen haas-
teesta aikuisten ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisissa opinnoissa
ovat arvokasta tietoa korkeakoulujen opetustoiminnan kehittämisestä vas-
taaville. Yhä useammin ammattikorkeakoulun opiskelija on opintojaan
päivittävä aikuisopiskelija, jolla on runsaasti työelämässä hankittua osaa-
mista sekä mahdollisesti jo suoritettuna jokin ammatillinen perustutkinto.
Vuodelle 2009 määritetyissä ammattikorkeakoulua koskevissa tavoitteissa
on asetettu päämääräksi, että 25 % opiskelijoista tulisi ammatillisen väylän
kautta. Tavoitteena on myös opintojen läpäisyprosentin nostaminen 63,5 %
vuoteen 2009 mennessä. On havaittu, että kiristyvässä kilpailussa osajista
kansainvälisillä työvoimamarkkinoilla, Suomi voi menestyä vain laadukkaan
ja tehokkaan koulutusjärjestelmän avulla. Jos aiemman osaamisen tunnis-
taminen toteutuu tehokkaasti, voidaan opiskeluaikoja lyhentää, opinnoista
aiheutuvia kustannuksia pienentää, lisätä opiskelun joustavuutta sekä tukea
opiskelumotivaation suotuisaa kehittymistä.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta
on siis hyötyä yksilölle, korkeakoululle, työnantajalle ja koko yhteiskunnalle.
Yksilön näkökulmasta on hyödyllistä oppia arvostamaan, refleктоimaan ja
kommunikoimaan omaa osaamistaan ja saada tätä osaamista myös tutkinto-
tavoitteisessa opiskelussa tunnustettua. Jo hankittu osaaminen voi helpottaa
uusiin opintoihin rekrytoitumista ja samalla säästää koulutuksellisten pääl-
lekkäisyyksien karsimisen seurauksena tutkinnon suorittamiseen käytettyä
kokonaisaikaa. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnusta-
minen tukevat elinikäisen oppimisen toteutumista. Ammattikorkeakoulu
hyötyvät motivoituneista opiskelijoista osaamisen tunnistamisen tunnusta-
misen käytäntöjen kehittymisen myötä. Työnantajille aikaisemmin hankitun
osaamisen tunnustaminen on parhaimmillaan osa henkilöstöresurssien

johtamista ja selkiyttää kuvaa työntekijöiden osaamisesta. Yhteiskunnalle on tärkeää koulutuksen päällekkäisyyden karsiminen, mikä säästää ennen muuta taloudellisia resursseja sekä nopeuttaa koulutetun työvoimaan saantia.²¹

²¹ Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. 2007.

Liite 1. Oppijan polku Dopin-projektissa (Burman Otto 2002)

AIKATAULU						
	2002 syksy	2003 kevät	2003 syksy	2004 kevät	2004 syksy	2005 kevät
	Tavoitteista ja keinoista sopiminen					
		Ohjelmistotuotannon työ- ja toimintaprosessien määrittäminen				
		OPPI- OSA 1				
		Osaamisen kohteiden sekä arvioinnin kriteereiden määrittäminen				
		Tarkastelun kohteena yksilön ja työryhmän toiminta sekä tärkeimmät sidosryhmät				
				Ohjelmistotuotannon prosessien arviointi ja kehittäminen		
				OPPI- OSA 2		
				Osaamisen laajentaminen sekä syventäminen sovittujen tavoitteiden mukaisesti		
				Tietotekniikkaratkaisut osana organisaation toimintaa.		
					Osaamisen osoittaminen	
					OPPI- OSA 3	
					Opinnäytetyö	
					Kehittämistoimien toteutus ja toteutuksen arviointi	
					Kypsyyskoe	
					Tutkintotodistus	
	11/2002	5/2003	11/2003	5/2004	11/2004	5/2005
	Aloitus	Arviointi 1	Arviointi 2	Arviointi 3	Arviointi 4	Valmistuminen

Liite 2. Dopin -opiskelijoiden kokemana –haastattelukysymykset

1. Tavoitteet Dopinissa

- A) Mikä oli oma Dopinin tavoitteesi?
- B) Mikä oli mielestäsi työnantajasi tavoite Dopinissa?
- C) Mikä oli mielestäsi oppilaitoksen tavoite Dopinissa?

2. Toiminta Dopinissa

- A) Mikä tuki edellä mainitsemiesi tavoitteiden saavuttamista?
- B) Mitä itse teit tavoitteiden saavuttamiseksi?
- C) Mikä vaikeutti tavoitteiden saavuttamista?

3. Tulokset Dopinissa

- A) Saavutitko omat tavoitteesi ja mitä se tarkoittaa?
- B) Saavuttiko työnantajasi tavoitteensa ja mitä se tarkoittaa?
- C) Saavuttiko oppilaitos tavoitteensa ja mitä se tarkoittaa?